

ad 2. dicit: « Et quia etiam ille, qui accipit, contra legem accipit, » non debet sibi retinere. » *Secunda* verò opinio negat, et hanc tenent *Lugo D. 18. d. 54. Less. l. 2. c. 14. n. 54. et S. Antonin. Pal. Bon. Nao. Azor. Trull. et alii apud Salm. n. 170.* qui æquè probabilem vocant. Ratio, quia hæc restitutio non debetur de jure naturæ, juxta dicta *libro. 3. numero 712.* Nec de jure positivo, quia leges præfatæ, et aliæ vel intelliguntur pro foro tantum externo, vel de restitutione, in pœnam criminis, pro qua semper requiritur sententia, etsi non inflicta pœnæ, saltem declaratoria criminis. Utraque sententia est satis probabilis.

« *Resp. 3.* Si Judex injustè extorqueat munera, nolens facere » quod justum est, et debet, nisi ea dentur, tenetur restituere: » ut etiam, si quid datum sit ad redimendam vexationem, v. g. » ne injustè faveat parti adversæ, ne causam nimis differat. » Quanquam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. » *Laym. l. c. ex. Gob. et Reb. etc.*

Certum est igitur, et commune inter DD. quòd quicumque accipit aliquid, ut faciat, aut omittat id quod ex justitia facere, vel omittere tenebatur, acceptum restituere debet. Ita *S. Th. Pal. Lug. Bon. etc. cum Salm. de Rest. cap. 1. n. 177.* Dixi ex justitia, nam qui non tenetur ad aliquid ex justitia, sed ex charitate, aut alia virtute, bene potest pro eo pretium accipere, quandoquidem quod promittit, est pretio æstimabile, ut rectè censent *Sof. Bon. Lugo D. 18. n. 67. atque Salm. de Rest. c. 1. n. 185.* contra *Less. Trull. etc. ib.* Judex igitur, qui ex justitia tenetur justas ferre sententias, certè restituere tenetur pretium acceptum pro justa sententia ferenda; Et hoc etiamsi acceperit, non ab una ex partibus, sed ab extraneo, putà illius amico, familiari, ut veriùs sentiunt *Lugo D. 37. n. 125. Tap. Reb. et Salm. d. c. 1. n. 183.* contra *Sof. Bann. Led. Dic. Vill. ex. c. ib.* An autem Judex teneatur restituere acceptum pro ferenda injusta sententia? Vide dicta *l. 3. n. 712.*

Sed hinc quæritur, an, cum justitia est dubia, sive paris probabilitatis, ita ut Judex possit ferre sententiam pro parte, pro qua maluerit (juxta opinionem aliquorum quos retulimus *n. 210.* *Quæritur autem;* quam verò opinionem ut probabilem non admisimus), teneatur Judex restituere quod accepit ab una ex partibus, ut pro ea sententiam proferret? Certum est talem acceptionem esse illicitam ex *Propos. 26. damnata ab Alex. VII* quæ dicebat: « Quando litigantes pro se habent opiniones æquè probabiles potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia, » in favorem unius præ alio. » Sed *prima* sententia negat acceptionem esse invalidam de jure naturali, quia Judex accipit, ut faciat id, ad quod ex justitia non tenebatur. Ita *Less. lib. 2. c. 14. n. 64.* et probabilem vocant *Trull. Fagund. etc.* Et ideo dicunt, si non adsit lex particularis, non deberi restitutionem. *Secunda* sententia verò, cui subscribo, contradicit; quia Judex, semper ac sententiam fert, exercet actum, ad quem ex justitia tenetur. Nihil igitur accipere potest pro sententia, quam profert, cum ad

id ex justitia teneatur. Ita *Dian. Pal. Mol. Coo. cum Salm. de Rest. cap. 1. n. 181.*

217. — Circa autem stipendium Commissarii, seu Executoris, quæritur, an si Commissarius mittitur ad plures executiones faciendas, possit à singulis debitoribus integrum stipendium diarium exigere? Affirmant *Lugo disp. 37. n. 138. et Less. lib. 2. c. 24. n. 28.* eodem modo, quo quis locans operam suam alicubi pro alicujus negotio, tantundem ab alio pro alio negotio posset exigere. Sed negant *Sanch. Cons. l. 3. c. unic. d. 23. Tann. Dian. etc. cum Salm. de Offic. c. 1. n. 96.* qui veriùs dicunt omnino tenendum oppositum, quia, ut aiunt, salarium diurnum non datur Commissario pro numero Executionum, sed pro opere cujusque diei, ideo solum salarium ordinarij exigere potest et aliquid amplius quidem, si labor ob numerum Executionum sit extraordinarius, ut bene notant *Salm. n. 96. cum aliis.*

Certum autem videtur cum *Sanch. l. c. D. 24. n. 1. Arag. Salon. Sof. ac Salm. n. 98. et 99.* non posse Judicem dividere stipendium cum Executore (et tantò minùs posse Executorem dividere cum alio, ut dicunt; sed hoc non placet) : quia Judex de Officio tenetur eligere Commissarium; idcirco pro tali electione nullum pretium recipere potest.

DUBIUM III.

Quid sit officium Advocati.

218. Quæ requirantur in Advocato? — **219.** Quibus prohibeatur Officium Advocati exercere? — **220.** Quid licitum sit Advocato? — **221.** Quos pauperes teneatur Advocatus tueri? — **222.** An possit Advocatus tueri causam minùs probabilem? — **223.** Quando Advocatus teneatur ad restitutionem? — **224.** An liceat Advocato convenire de pretio, incepta lite? An de quota litis? — **225.** Plura notanda circa Advocati Salarium. — **226.** Quando peccet Advocatus contra suum officium?

218. — SUPPONO secundum omnes, in Advocato quatuor requiri, scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem et pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut vide apud *Bon.*

219. — Sed ante omnia notandum est, vetitum esse munus Advocati exercere impotentibus, infamibus, item Monachis, nisi interveniat utilitas Monasterii, et licentia Prælati, ex *c. Ex parte. De Postulando.* Item Sacerdotibus, sive in foro laicali, sive Ecclesiastico, ex *c. ex Sacerdotibus. Ne Cler. vel. Mon.* Nisi sit causa propria, vel propriæ Ecclesiæ, vel pauperum, vel consanguineorum infra 4. gradum, modò isti alium Advocatum ita idoneum non inveniant. In causa tamen criminali non licet unquam Sacerdotibus advocare coram Judice sæculari, *Sanch. Sylo. etc. cum Salm. de Offic. c. 4. n. 5.* Idem dicitur de Clericis in Sacris con-

titutis, sive in Minoribus si sint Beneficiati, nisi careant patrimonio sufficienti ad victum, ut *Sanch. c. 1. d. 4. n. 7. Panor. Lancell. Sylo. et Salm. n. 7. et 8.* Si quis autem ex his semel, vel his causas advocaret contra prohibitionem, non peccaret graviter; Secus, si ex professo, ut *Sanch. etc. cum Salm. num. 10.*

Sed notandum I. ex communi sententia non esse vetitum Clericis non Sacerdotibus advocare pro negotiis Ecclesiasticis (ratione vel personæ vel rei Ecclesiæ) in quocumque foro. Ita iidem *A. A. ibid. n. 7.* Et constat ex *cap. 1. de Postulat. n. 2.* ubi Clericis tantum prohibetur advocare in foro laicali pro causis sæcularibus. Notandum II. quod Clerici in Minoribus sine Beneficio, possunt quascumque causas civiles in quolibet foro advocare. An verò possint in causa criminali? Aff. alii apud *Salm. n. 9.* Sed tutius negandum ex *c. 9. Ne Cler. etc. l. c. 1. Dist. 51.* Probabiliter tamen licet Reum tueri, ut *Sanch. l. 6. c. 7. d. 3. cum Nao.* cum textus loquantur de tuendo Actore.

220. — « Resp. 1. Non potest sub gravi peccato suscipere causam quam scit esse injustam: ex causis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, et dubiis potest utramvis, etiam minus probabilem tueri: dummodo cliens de minore probabilitate moneatur. *Vasq. Salas, C. de Lugo, Dian. t. 4. p. 2. R. 4.* Quia utraque pars habet jus proferendi suas rationes in iudicio: ergo etiam advocatus patrocinandi; neque semper est verius quod videtur probabilius: et fortè aliud erit iudicium Iudicis: *Bon. de pecc. d. 2. q. 4. p. 9. et supra l. 1. c. 2. d. 2. et in Præcepta d. 10. q. 3. p. 4.*

« Dixi, civilibus; quia in causa criminali dubia non licet tueri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra reum, ergo etiam advocatus. *Fill. l. 40. c. 1.* Neque quando actor contra possessorem agens scit, se nihil posse evincere, sed rem mansuram semper dubiam; quia tunc injustè vexatur possessor: pro quo tandem iudex debet iudicare, ut vide *Cardinal. de Lugo de just. d. 41. n. 7. Salas in t. 1. 2. d. 1. sect. ult. num. 108.*

« Resp. 2. In causa criminali potest reum etiam sontem defendere, ut mortem, aliamve pœnam evadat, quia reus non tenetur ad pœnam, nisi convictus, ergo potest per se, vel alium, eam avertere, donec convincatur. *Bonac. d. 10. q. 3. p. 4. n. 7.*

221. — « Resp. 3. Advocatus tenetur pauperibus in extrema » (*Etiam cum suo incommodo gravi (non autem gravissimo), ut S. Thom. 2. 2. qu. 71. art. 1. quando non apparet in promptu, quomodo possit pauperi aliter subveniri, item Sanch. Paul. et Salm. de offic. c. 4. n. 20. et 21. communiter,*) » vel gravi necessitate gratis patrocinari; sine notabili tamen suo incommodo. Ratio est lex charitatis. *Nao. Cajet. Less. Fill. Bonac. l. c.*

« (An autem in necessitate grati teneatur pauperes tueri sub mortali? Negant *Nao. et Caj. Sed verius affirmant Sotus, Val. Tol. cœl. cum. Salm. ib. n. 25.* quando Advocatus superfluum habet suo statui. Tenetur etiam Advocatus causas pauperum advocare in necessitatibus communibus; Sufficit tamen, si ipse in hoc

» aliquid largiatur ex superfluis intellige temporis, et divitiarum.) »

222. — Magna est quæstio an possit Advocatus tueri causam minus probabilem. Quod possit tunc Reum tueri, commune est; Dicunt tamen *Val. Sylo. Marin. etc. apud Salm. de offic. c. 4. n. 37.* non posse cum opinione minus probabili defendere Actorem. Alii tamen communiùs cum *Bus. ut Lugo. D. 41. Sect. 1. num. 8. Sanch. Dec. 1. c. 9. num. 52. Azor. Vill. Lorca,* etc. indistinctè concedunt Advocatis tueri tam Actorem, quam Reum in causa minus probabili, quia, si potest quisque cum jure probabili litigare, potest etiam alius eum tueri, modo moneat suum Clientem de minori probabilitate suæ causæ. Utramque sententiam *Salm. n. 48. in fine* vocant satis probabilem, sed revera huic secundæ sententiæ adhærent, sicut et ego. Ratio, tum quia opinio minus probabilis decursu temporis potest probabilior evadere, tum quia multoties opinio, quæ advocato minus probabilis apparet, ipsa iudici videtur probabilior. Notat tamen I. *Lugo, Malder. Diana, et Lorca apud Salm. n. 36.* quod hoc currit, si probabilitas sit juris; nam, si sit facti, etiam in pari probabilitate (quia tunc omnino favendum est Reo) communiter dicunt non licere Advocato Actorem tueri. Notant II. *Salm. d. n. 35* cum *Lugo. l. c.* quod in causa paris probabilitatis Juris commune est inter DD. licitum esse advocare sive pro Reo, sive Actore.

223. — « 1. Advocatus, qui sciens patrocinatur causæ injustæ » (*Sive qui culpabiliter ignorat causam esse injustam. Salm. d. c. 4. n. 23.*) » tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Unde parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis, quia fuit illi causa positiva damni (similiterque, si causam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit injustitia ratione partis adversæ): clienti verò suo tenetur restituere ex peccato omissionis; quia ex officio tenetur monere ignorantem causæ injustitiam. Quod addo, quia si clienti constabat de causæ injustitia, non tenetur illi restituere. *Bonac. d. 10. q. 3. p. 4. Less. l. 2. c. 31. d. 8. Fill. Laym. Tann. q. 4. d. 6. num. 127.*

« 2. Similiter peccare, et ad restitutionem teneri, quando defendit articulum justum causæ injustæ, ut sic adversarium vexet, impediatur, differatur, aut pervertatur, docet *Trull. l. 8. c. 5. dist. 3. ex. Cajet. Sayr. etc.* quia censetur defendere causam injustam.

« 3. Quando causa nihil fere habet probabilitatis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quod apud Iudices semper rejiciatur, regulariter non licet suscipere; tum quia facit, ut cliens sine fructu tempus et pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. Lugo de just. d. 41.* Quando autem cliens habet bonum jus in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in causa possessoria (dum de proprietate non agitur)? Quidam affirmant, negant alii. Vide *Fag. in p. 8. c. 47. n. 13. Mol. t. 1. tract. 2. d. 81. Card. de Lugo l. c. n. 30.*

Alii igitur dicunt licere Advocato talem Clientem defendere quia tunc solam permissivè cooperatur ad peccatum Clientis, cum eo casu exerceat munus consultoris apud Judicem. Sed verius contradicit *Lugo D. 41. n. 10. cum Mol. Fagund. Med. etc.* Ratio quia sicut peccat Clientis rem retinendo, sic Advocatus in tali retentione ei cooperando; Advocatus autem non se habeat ex parte Judicis, sed Clientis.

« 4. Advocatus, antequam patrocinium causæ suscipiat, tenetur » examinare ejus æquitatem et probabilitatem, eamque clienti » indicare sincerè: si enim falsa promissione, vel inani spe victoriæ, sumptibus involvat, tenetur ad restitutionem. *Bonac. de pecc. d. 2. q. 4. p. 9.* uti etsi qualitatem ac statum causæ, » seu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, et cliens, eo » cognito, litigaturus non fuisset. Quod si dubium sit an eo casu » litem prosecuturus fuisset, neque id ulla diligentia cognosci » possit, non teneri Advocatum ad damna resarcienda, docet » *Barb. d. 4. c. 20.* quod melior sit conditio possidentis, dum de » damno illato non constat.

« 5. Si clientis causam minus probabilem dicat esse omnino » justam, tenetur de damno, si cliens, cognito causæ dubio, non » fuisset litigaturus. *Bon. l. c.*

« 6. Si in progressu causæ iniquitatem videt, tenetur mox » monere clientem, et suadere, ut desistat; aliàs ad restitutionem » nem damnorum obligabitur; quia, cum stipendio sit conductus, » tenetur ex justitia monere. *Tann. l. c.* Neque potest, vel ipse » vel Judex suadere compositionem cum damno partis; quia compositio non habet locum nisi quando res est dubia. Si verò inducat ad transactionem, sine damno, deceptione, vi, et metu, » non tenetur, quia nulli facit injuriam, *Val. Azor. Less. Laym. Bon. loc. cit.*

« 7. Non potest absolvi qui paratus est quasvis causas defendendas suscipere. *Sayr. l. 12. c. 23. n. 18.*

224. — « 8. Non licet cum cliente convenire de pretio, post » inchoatam litem, sed vel ante cœptam, vel post finitam, ex » c. *Infames*, 3 q. 7. quia cliens, postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, ne prodatur. * (Si tamen » Advocatus procedat sine dolo, et pretium sit justum, non peccat conveniendo de illo, etiam in medio litis, ita *Salm. d. c. 4. n. 57. cum Nav.*)

« Nec licet pacisci de parte aliquota, v. gr. dimidia, tertia vel » quarta litis, pro pretio, si victoria obtigerit, quia id graviter » prohibetur. *L. Sumptus, ff. de pactis, L. Item. C. de Procur. c. Arcentur.* 3. qu. 7. *L. qui, Cod. de post.* Ratio est, ne præbeatur occasio, per fas, et nefas, procurandi victoriam. Hoc » tamen casu non obligatur ad restitutionem, si justum pretium » non excedat, et dolus, ac fraus absit. Vide *Sylo. v. Advocatus. Nav. c. 15. Fill. Laym. Bon. Sanch. lib. 5. consil. c. 7. d. 9. n. 3. et 7. C. de Lugo. l. c. (V. Not. IX, pag. 347.)*

225. — Notandum est I. quod Advocatus non potest exigere

pretium, quantum vult, sed debet exigere moderatè et respectivè ad gravitatem et difficultatem causæ, ad scientiam et dignitatem Advocati, atque usum Religionis. Si autem pretium sit taxatum à lege recepta, et non abrogata; illi standum; aliàs Advocatus, qui pretium notabiliter excedens recipit, peccat, et restituere tenetur. Vide *Salm. c. 4. n. 43 et 54.*

Notandum II, quod, si de pretio conveniatur, et Cliens deserat causam, Advocatus potest totum pretium petere, si per ipsum non stet quominus litem prosequaretur; pari modo ac locans operam suam pro aliqua mercede, illam bene exigere potest, si per conductorem stat ne opera compleatur, ut ex *leg. Si uno, ff. de locat. Ita Salm. c. 4. num. 58. cum Sayr. Vide dicta lib. 3. num. 342. v. Peccant.* Hoc tamen intelligendum dico, si nulla supervenit justa causa litem deserendi; hæc enim conditio semper subintelligitur apposta in conventionem facta.

Notandum III. esse valde probabile, quod si Advocatus conveniat de salario cum aliquo per totum annum pro omnibus suis causis tuendis possit salarium exigere, etiamsi nulla lis in illo anno occurrat. Ratio, quia, si altero anno plures concurrant lites, quæ majus salarium merentur, nequit postea majus salarium exigere: Ita *Guttier, cum Salm. Corella, c. 4. n. 55.* Hoc autem currit in litibus et laboribus ordinariis; nam si occurrat extraordinaria lis, vel labor, non vetatur Advocato majus salarium exigere. Bene tamen advertunt è converso *Azor. et Corell. ibid. n. 56.* quod, si dum agitur lis, Advocatus in infirmitatem incidat, pro rata temporis debet salarium remittere: intellige si infirmitas fuerit longa.

226. — « 9. Peccat Advocatus I. Si, cum non sit idoneus, officium Advocati exerceat, et patrocinetur. *l. Nemini. ff. de Advoc. S. Th. 2. 2. q. 71.* estque peccatum ex genere suo mortale. 2. Si defendat causam injustam secundum dicta *R. 1.* 3. Si ob nimias dilationes, illicitas subornationes testium, etc. notabiliter officiat parti adversæ, habenti aliàs justam causam, etc. Vide *Nav. c. 25. Fill. c. 10. 4.* Si utrique parti patrocinetur, quia repugnat ut utramque partem æquè defendat. *Sylo. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7.* In diversis tamen causis, secluso scandalo, non repugnat. 5. Si in eadem causa, in qua est Judex, vel assessor, agat advocatum; quia duo Officia contraria in eadem causa exercere non licet. *Sylo. v. Advocatus. q. 2. 6.* Si, tametsi defendat causam justam, producat scripturas, vel testes falsos, aut instrumenta; non tamen peccat, si in causa manifestè justa adversarium decipiat, dummodo nulla utatur falsitate, v. g. allegando falsa, etc. *S. Th. 2. 2. q. 71. art. 7. Sanch. cons. p. 2. l. 6. c. 7. d. 8. Trull. l. c. 7.* Si adducat leges falsas, vel abrogatas, vel doctrinam reprobam, vel leges bonas in falsos sensus sciens prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quærat dilationes, ad rem non facientes. Vide *Fill. Trull. l. c. 9.* Si accipiat mercedem injustam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum est, censetur illud justum, quod habetur

» tale iudicio prudentum, attenta qualitate negotii, dignitate, scientia, et peritia advocati, et labore, quem impendit, ac demum consuetudine approbata. Vide *Trull. l. c. d. 5. 10.* Si contractum usurarium, vel aliter iniquum suadeat, aut probet.

» 11. Si leges, statuta et consuetudines patriæ ignoret (unde, si grave damnum clienti obveniat, tenetur compensare), vel intelligere non studeat.

» 10. Peccat Advocatus contra justitiam, si rationes, et fundamenta clientis, quem justè defendit, vel secreta causæ detegat adversario: ut ex aliis probat. *Fag. in p. 8. c. 47. n. 15.* Vide etiam *C. de Lug. lib. c. n. 6.* teneturque ad restitutionem, si eam ob causam cliens causam perdidit, victurus aliàs; quia fecit contra Officium, nec adhibuit diligentiam ad causam obtinendam in favorem clientis. *Az. Fill. etc. ll. cc.* Limitant tamen aliqui, nisi periculum sit, ne pars adversa grave damnum inique patiatur; quia aiunt, quilibet potest sine suo damno grave damnum alterius prohibere. Vide *Less. l. 2. c. 31. Azor. Reg. Fill. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 18.* Verùm hanc limitationem cum *S. Thom.* alii non admittunt, nisi fortè reus capite plectendus esset, et accusator injustè procederet; tunc enim, aiunt, advocatus accusatoris deberet falsitatem prodere, si tamen spes esset futurum, accusatore prius monito, ut desistat. Vide *C. de Lugo. l. c.*

» 11. Advocatus, si causarum expeditiones cum præiudicio clientum differat, postponat, vel plures acceptet, quàm expere dire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem, ut et omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam vel negligentiam cliens, aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed majorem, vel minorem pro causæ qualitate. Vide *Bon. t. 2. in præc. 8. d. 10. q. 3. Less. l. 2. c. 39. d. g. Laym. t. 1. c. 5.*

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, et Procuratoris.

227. Ad quid teneantur Referentes, etc. — 228. Quando peccent Referentes? — 229. Quando Secretarii? — 230. Quando Tabelliones, sive Notarii? — 231. Plura notanda circa Notarios, et Tabelliones? — 232. Quando peccent Procuratores? — 233. Plura notanda de Stipendio Procuratoris?

227. — « **RESP.** Tenentur ii omnes justè, fideliterque exercere suum Officium, sive ex debito muneris tantum, sive etiam ex juramento. Item tenentur scire ea, quæ ad suum Officium spectant, debitamque diligentiam adhibere, præstando omnia necessaria, terminos justos petendo, appellando, cum fuerit necessarium. *Bon. Escob. et comm.*

Unde resolves sequentes casus:

» 1. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore abutantur officiis suis; si secreta servanda non servent; si partibus, vel earum sollicitatoribus, aliisve tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium majus justo, vel ultra pretium taxatum; si lites iniquas suadeant, etc.

228. — « 2. Referens peccat 1. Si defectu studii, vel per incuriam malè referat, vel aliquid substantiale prætermittat. 2. Si sit partialis, coneturque magis unius partis justitiam quàm alterius, explicare. 3. Si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. g. Judex recusari, etc. *V. Esc.*

229. — « 3. Secretarius peccat. 1. Si juramentum violet. 2. Si arcanum prodatur. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sine præscripto Judicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, sive exagerando, vel imminuendo, sive immutando, aut invertendo. *Escob.*

230. — « 4. Tabellio, sive Notarius publicus peccat, 1. si sine sufficienti peritia (v. g. clausulas communes, etc. ignorans) suscipiat Officium. 2. Si juramentum violet. 3. Si in depositione testium aliquid addat, vel detrahat non levis momenti. 4. Si ministro transcriptori (cum erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, et acta, negligenter custodiat cum damno partium. 6. Si differat causarum expeditionem, ut pericuniam extorqueat. 7. Si testamentum scribat hominis rationis usu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solemnitates necessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia prætermittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium, unius rogatu, et alterius damno, non exhibeat; si conficiat instrumentum usurarium, vel falsum, præsertim in damnum tertii; si faciat, ut processus, et causæ veniant ad alios Judices, vel Referentes etc. quàm ordo illius tribunalis postulat: quia multum interest habere hunc vel illum Judicem. *Escob. V. Laym. l. 3. t. 6. c. 2. Bonnac. in pr. d. ult. p. ult.* 11. Si secretum violet, v. g. aperiendo parti adversæ dicta testium ante eorum publicationem; quod esse mortale contra justitiam docet *Trull. l. 8. c. 7. n. 3. ex Navar. c. 25. n. 52.* 12. Si parti petenti instrumenta occultet, præsertim quæ continent legata. *Nav. l. cit. n. 35. Sylo. v. Tabellio, Trull. l. cit.* 13. Si acta occultet, vel parti petenti transumptum processus neget. 14. Peccat graviter, si amisso instrumento antiquo publico, vel testamento, aliud simile confingat.

231. — Quoad Notarios notandum I. quòd infames infamia juris aut facti, nulliter instrumenta conficiunt, *Salm. de offic. c. 5. num. 2.* Nota II. Clericos in sacris, vel Beneficium habentes non posse exercere munus Notarii, nec etiam in foro Ecclesiastico publico; *Salm. cum. aliis. n. 5.* Nota III. quòd Tabelliones nequeunt recipere aliquid à litigantibus ultra pretium jus-

tum. Sed dubium est an lex taxam ipsis statuens obliget in conscientia? Affirmant *Nav. Trull.* etc. apud *Salm. c. 5. n. 18.* cum sit lex justa. Sed negant *Machad. et Fagund.*, quia hæc lex est pœnalis, vel saltem mixta, ideoque non obligat in conscientia (ut de Lege mixta tenent *Vill. Dian. et alii.*) Negat etiam *Lugo*, cum *Turrian. et aliis ap. Salm. n. 19.* sed alia ratione ductus, nempe quia cum Tabelliones, et alii Ministri justitiæ vivere debeant ex stipendiis proprii Officii, et tractu temporis augetur pretia rerum, ac expensæ, juxta morem circa victum et vestitum, ideo non injustè ipsi aliquid exigunt supra taxam; maxime si attendantur circumstantiæ laboris, et peritiæ. Et hanc sententiam *Lugonis* dicunt *Salm.* videri hisce temporibus conformiorem æquitati. Cæterum, communiter loquendo, docent *D. D.* hos Tabelliones peccare, si ultra justum pretium, aliud, etiam per modum domi, à partibus accipiant, quia talia munera coactè, non sponte præstantur. Ita *Navar. Rodr.* etc. cum *Salm. c. 5. n. 22.* Advertunt tamen *Salm. n. 24. et 25. cum Lop. et Mercat. Rodr. P. Nav.* quòd bene Tabellio extraordinarium stipendium recipere potest, si extraordinarium præstet laborem, nempe, si cogatur celerius quàm par sit, tradere transumptum, adire longinquum locum, vel laborare noctu, etc.

232. — « 5. Procurator peccat, 1. si litem procuret injustam. » 2. Si plures causas suscipiat quàm possit expedire * (*Ita Panorm. et Caj. cum Salm. de Offic. c. 6. n. 4.*) * 3. Si plus mercedis accipiat quàm justum. 4. Si suadet reo, vel parti, ut injustè veritatem neget. 5. Si sua incuria, negligentia, aliave culpa, causa sit ut lis perdat. 6. Si nomine partis juret, sine particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metu, etc. Vide *Escob. Laym. l. c. Bonac. q. 3. p. 4. 8.* Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Judicem, petat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. » 10. Si falsos testes inducat. Vide *Sayr. l. 12. c. 14. Fill. t. 40. c. 10. n. 294. Trall. l. 8. c. 6. dub. 1. ** (*Vide Salm. loc. cit.*) * »

233. — Quær. I. An Procurator, si habeat Advocatum, aut Tabellionem qui gratis inserviat, possit justum pretium illis debitum sibi retinere? Resp. negativè: si Advocatus, aut Tabellio serviant magis in gratiam Clientis, ut *Bon. Panorm. etc. cum Salm. cap. 5. n. 6.* Si autem serviant in gratiam simul Procuratoris et Clientis, dicunt *Bon. et Bass. ibid.* quòd tunc nihil etiam retinere possit, quia in dubio melior est conditio Clientis, qui possidet. Sed (addo) hoc currit in dubio; nam, si verè fiat remissio etiam intuitu Procuratoris, cur ille retinere non poterit saltem partem pretii juxta prudentum arbitrium? Modo, intellige, nisi donatio absolutè fiat Clienti, etsi in gratiam Procuratoris.

Quæritur II. An si Procurator alium substituat Procuratorem, possit partem salarii illi tradere, et partem retinere? Affirmant

probabiliter. *Salm. c. 4. n. 7.* cum *Sayr. Ripa. Ang.* modò illum admoneat de agendis, et insuper suscipiat ipse in se periculum causæ, si fortè ob negligentiam Substituti causa amittatur: Procurator enim tenetur etiam ex culpa levi circa causæ defensionem: Hic enim intervenit duplex contractus justus, unus cum Cliente, alter cum Substituto.

Quæritur III. An, si Procurator ipse se offerat ad causam tuendam, possit justum pretium exigere? Alii negant; *Basseus* verò affirmat, nisi ab initio animum habuerit suum opus donandi, vel nisi Clientis sit amicus, vel consanguineus, et Procurator causam suscipiens, nihil de pretio cogitaverit, tunc enim dicunt *DD.* censi voluisse gratis defendere. Sed ego tanquam minus sapiens dico, quòd Procurator, nisi certè sciat donasse suum laborem, semper justum pretium recipere potest, nempe enim præsumitur donasse, nisi constet, quia donare est perdere. Imò, etiamsi internè donasset, nisi talis donatio ab alio fuerit acceptata, adhuc posset salarium exigere, juxta dicta *de Contract. l. 3. n. 725.* Clientis autem si Procurator est amicus, vel consanguineus, potest tunc justè præsumere donationem, ut dicunt *Trull. et Bass. apud Salm. c. 6. n. 10.* Et huic doctrinæ nec etiam acquiescerem, nisi aliæ circumstantiæ concurrerent, quæ præsumptionem certam facerent donationis factæ.

Quæritur IV. Si quis litigans mittat Procuratorem ad Advocatum, ut iste efformet aliquam petitionem, aut consilium, sed quia res est facilis, Procurator ipse scripturam conficit, et Advocatus tantum eam subscribit, utrùm Procurator possit inde ex pretio, quod Clientis mittit ad Advocatum, partem sibi retinere? Affirmant *Bon. et Trull.* quia, ut dicunt, tunc nemini fit injuria, non Advocato, quia pars illa jam ei sufficit pro sua mercede; non parti, quæ jam habet quod quærat. Negant tamen *Salm. c. 6. n. 11.* cum *Tol.* quia Procurator ageret contra voluntatem Clientis, qui, si scivisset scripturam à solo Procuratore confectam esse, minus pretium dedisset quàm tradidit: sed hæc ratio non aliud probat nisi quòd Procurator minorem pensionem sibi retinere debet, non autem nullam.

DUBIUM V

Quod sit officium Accusatoris?

234. Quæ sint cavenda ad servandam justitiam Accusatori? — 235.

Quæ requirantur ad legitimam Accusationem? — 236. An, et quis teneatur alterum accusare, vel denunciare? — 237. An teneantur ad restitutionem pœnæ, obstricti ex officio ad denunciandum, prout Custodes gabellarum, si non denuncient? — 238. Qui prohibeantur accusare? — 239. Quando illicitum est crimen denunciare? — 240. An correctio fraterna debeat præcedere Accusationem? — 241. Quando verò liceat accusare sine prævia monitione? — 242. Quid notandum circa Denunciationem Evangelicam? — 243. Qu. 1. An liceat deferre Prælato ut Patri crimen occultum, omitta correc-